

Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

Тернопільська міська рада

Корпорація «Науковий парк «Інноваційно-
інвестиційний кластер Тернопілля»

«Страхова компанія «ТАС»

Вроцлавський економічний університет
Університет «Опольська Політехніка»
Університет прикладних наук в Нисі

Індо-Європейська освітня фундація
(Республіка Польща)

Університет Дунареа де Йос м. Галац
(Румунія)

Ternopil Ivan Puluj National Technical
University

Ternopil City Council

Corporation «Science Park «Innovation-
Investment Cluster of the Ternopil Region»

Insurance company «TAS»

Wroclaw University of Economics
Opole University of Technology
University of Applied Sciences in Nysa

Indo-European Education Foundation
(the Republic of Poland)

University Dunarea de Jos of Galati
(Romania)

МАТЕРІАЛИ

***XIII Міжнародної науково-практичної конференції
«ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗМІЦЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ
ПОЗИЦІЙ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У
ГЛОБАЛЬНОМУ, РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА ЛОКАЛЬНОМУ ВИМІРАХ»***

***Proceedings of the 13 International Scientific-Practical Conference
“FORMATION OF THE MECHANISM OF NATIONAL ECONOMIC SYSTEMS
COMPETITIVE POSITIONS STRENGTHENING IN
GLOBAL, REGIONAL AND LOCAL DIMENSIONS”***

УДК 330:336:338
ББК 65

Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 25 листопада 2024 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2024. 110 с.

ISBN 978-617-7875-87-0

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Голова – Марушак П.О., проректор з наукової роботи ТНТУ, д.т.н., професор

Співголова – Ціх Г.В., декан факультету економіки та менеджменту ТНТУ, к.е.н., професор

Співголова – Панухник О.В., завідувач кафедри економіки та фінансів ТНТУ, д.е.н., професор

Члени:

Дейнека Ю.П. – начальник управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (м. Тернопіль, Україна)

Демкура Т.В. – віце-президент з питань регіонального розвитку Міжнародної торгової палати ICC Ukraine (м. Тернопіль, Україна)

Колос О.С. – директор ТОВ «Торговий дім «Інтеграл» (м. Тернопіль, Україна)

Тимошик М.М. – директор ТОВ «МТ ПБС» (м. Тернопіль, Україна)

Химич Г.П. – директор Корпорації «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля»» (м. Тернопіль, Україна)

Яцишин Н.З. – директор Тернопільського представництва Страхова компанія «ТАС-life» (м. Тернопіль, Україна)

Зелінська Анетта – професор, кафедра перспективних досліджень менеджменту, Вроцлавський економічний університет, Dr.Hab (м. Вроцлав, Республіка Польща)

Клеменс Бригіда – доцент кафедри регіональної політики та ринку праці, голова педагогічної ради з економіки Університету «Опольська Політехніка», Ph.D (м. Ополе, Республіка Польща)

Опалка Анна – керівник відділу з міжнародних зв'язків Університету прикладних наук в Нисі, PhD (м. Ниса, Республіка Польща)

Вілімовська Зоф'я – директор інституту фінансів Університету прикладних наук в Нисі, Dr.Hab. (м. Ниса, Республіка Польща)

Рокіта-Поскарт Діана – професор кафедри регіональної політики та ринку праці Університету «Опольська Політехніка», Ph.D (м. Ополе, Республіка Польща)

Кумар Прадіп – голова Індो-Європейської освітньої фундації, PhD (м. Варшава, Республіка Польща)

Зека Єкатеріна Данієла – виконавчий директор Документаційного центру управління маркетингу в промисловості та сільському господарстві, Університет Дунареа де Йос м. Галац, PhD (м. Галац, Румунія)

Флоріна Оана Вірланута – професор, факультет економіки і бізнес-адміністрування, Університет Дунареа де Йос, PhD (м. Галац, Румунія)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова – Панухник О.В., завідувачка кафедри економіки та фінансів ТНТУ, д.е.н., професор

Члени:

науково-педагогічні працівники кафедри економіки та фінансів ТНТУ:

Артеменко Л.Б., Винник Т.М., Зарічна Н.З., Крамар І.Ю., Крупка А.Я., Мариненко Н.Ю., Левицький В.О., Письменний В.В., Радинський С.В., Тимошик Н.С.

Науковий секретар

Маркович І.Б. – доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ, к.е.н., доцент

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету економіки та менеджменту Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, протокол №4 від 28 листопада 2024 р.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори.

ISBN 978-617-7875-87-0

© ФОП Паляниця В.А., 2024

<u>СЕКЦІЯ 4</u> <u>Сучасний розвиток фінансового ринку України: можливості, виклики, загрози</u>	
Гуменюк Арсен СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	75
Гурзель Олександр ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ВІЙНИ	76
Маряш Микола ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА — МАРКЕТИНГ	77
Перепелиця Андрій СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	78
Петрик Анастасія ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ, ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ	80
Письменний Віталій, Голойда Олександр РИЗИКИ ІНВЕСТИВАННЯ В ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	82
Письменний Віталій, Долик Ірина ПРОБЛЕМИ МЕХАНІЗМУ НАРАХУВАННЯ І СПЛАТИ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	84
<u>СЕКЦІЯ 5</u> <u>Інновації у глобальній біржовій сфері та банківській діяльності</u>	
Письменний Віталій, Романюк Марія ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА КРЕДИТНИЙ РИЗИК БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	86
Черкашин Інна, Гапон Вадим ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВІЙ АНАЛІТИЦІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	89
<u>СЕКЦІЯ 6</u> <u>Страховий ринок України – каталізатор чи стримувач прогресивних змін у вітчизняній економічній системі?</u>	
Гнатюк Лідія, Тимошик Наталія ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ У СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ	91
<u>СЕКЦІЯ 7</u> <u>Майбутнє конкурентоспроможності: розумне управління, розумні території, розумний бізнес</u>	
Ерстенюк Тарас, Кутко Тарас РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ТОРГІВЛІ ТА ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАЇ	93
Зарічна Надія ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ	94
Столярчук Богдана ЗБІЛЬШЕННЯ ПРОДАЖІВ У МАГАЗИНІ ОДЯГУ ЗА РАХУНОК ПОКРАЩЕННЯ ОСВІТЛЕНOSTІ	95
Янчинський Володимир, Панухник Олена РОЛЬ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ СТАЛОГО ПОСТУПУ БІЗНЕСУ: НАПРЯМИ ТА УПРАВЛІНСЬКІ СТРАТЕГІЇ «ЗЕЛЕНОЇ» ТРАНСФОРМАЦІЇ	97

Письменний Віталій

доктор економічних наук, доцент
професор кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Долик Ірина

студентка групи ПФМ-61
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Vitalii Pysmennyi

Doctor of Sciences (Economics), Docent
Professor of the Economics and Finance Department
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

Iryna Dolyk

Student of the group PFm-61
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

ПРОБЛЕМИ МЕХАНІЗМУ НАРАХУВАННЯ І СПЛАТИ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

PROBLEMS OF THE EXCISE TAX CALCULATION AND PAYMENT MECHANISM AND SOLUTION WAYS

Акцизний податок є одним з найважливіших джерел бюджетних доходів, що дає змогу фінансувати соціальні програми, інфраструктурні проєкти, оборонні видатки тощо. Однак сучасні виклики, зокрема зростання рівня ухилення від оподаткування і функціонування тіньового ринку, вимагають модернізації податкових процесів і більш жорсткого податкового контролю. Поліпшення механізму нарахування і сплати акцизного податку сприятиме підвищенню прозорості та справедливості системи акцизного оподаткування, допоможе зменшити соціальні й економічні наслідки нелегальної торгівлі підакцизними товарами, покращити рівень довіри до держави.

Товари, що виробляються або імпортуються на територію України та підлягають акцизному оподаткуванню, передбачають специфічні особливості обчислення акцизного податку. Основним принципом є те, що сума акцизного податку визначається платником самостійно, базуючись на об'єкті оподаткування та податковій ставці. Законодавством встановлено, що сплата повинна відбутися протягом 10 календарних днів після останнього дня строку подання декларації, тобто до 30 числа наступного місяця [1]. Такий підхід до нарахування і сплати дозволяє забезпечити контрольованість й передбачуваність бюджетних надходжень.

При ввезенні підакцизних товарів на митну територію України процедура сплати акцизного податку відбувається за інших умов: платники зобов'язані його сплатити до або в день подання митної декларації [1]. Хоча ця вимога має на меті мінімізувати ризики ухилення від оподаткування і сприяти прозорості митних операцій, платники податків можуть стикатися з викликами через обмеженість часу для виконання цих зобов'язань. Це також створює додатковий фінансовий тиск на бізнес, особливо для малих підприємств, які не завжди мають достатні оборотні кошти. Іншою проблемою є труднощі, пов'язані з митним оформленням і швидкістю обробки документів.

Оптимізація механізму нарахування та сплати акцизного податку є необхідною умовою для підвищення ефективності системи акцизного оподаткування, що відповідає загальносвітовим тенденціям. Інтеграція сучасних технологій для автоматизації податкових процесів може значно спростити адміністративні процедури для всіх суб'єктів податкових відносин. Важливо також покращити інформаційно-роз'яснювальну роботу з метою покращення рівня податкової грамотності та попередження помилок при розрахунках. Це дасть змогу забезпечити стабільне наповнення бюджету й зменшити ризики ухилення від оподаткування.

Чинна система нарахування акцизного податку в Україні передбачає використання двох типів ставок. Адвалорна ставка, що становить 12%, базується на вартості товарів без урахування ПДВ, тоді як специфічна ставка, яка складає 40%, розраховується з одиниці товару. Розрахунок суми податкових зобов'язань за адвалорною ставкою може стимулювати виробників й імпортерів занижувати ціни для зменшення розміру податку. Це створює умови для недоотримання бюджетом значних сум надходжень. З іншого боку, застосування специфічної ставки є більш передбачуваним, але не враховує змін вартості товару, що може призводити до зменшення реальної вартості податкових надходжень в умовах інфляції.

Для вдосконалення системи акцизного оподаткування пропонується переглянути адвалорні ставки та методику їх обчислення. Наприклад, можна встановити чіткі обмеження на зміну максимальних роздрібних цін підакцизних товарів і посилити контроль за їх дотриманням. Водночас специфічні ставки мають бути

адаптовані з урахуванням інфляційних змін, щоб уникнути втрати реальної вартості податкових надходжень. Важливим також є розробка інструментів для регулярного аналізу ефективності ставок та їх впливу на ринок. Це дозволить своєчасно коригувати політику оподаткування, мінімізуючи негативні наслідки для бюджету та споживачів.

Контроль за нарахуванням і сплатою акцизного податку є ключовим елементом функціонування системи акцизного оподаткування. Однак чинна практика має низку недоліків, які впливають на ефективність контролю та управління процесами оподаткування. Однією з проблем є недостатня взаємодія між податковими й митними органами, що може призводити до затримок у передачі інформації та дублювання функцій. Відсутність уніфікованої системи обміну даними створює простір для можливих порушень і зловживань. Це збільшує адміністративні витрати на забезпечення належного нагляду за сплатою акцизного податку.

Крім того, існують проблеми, пов'язані з недостатньою кількістю кваліфікованих кадрів у податкових і митних органах, що впливає на якість проведених податкових перевірок та контрольних заходів. Основний акцент щодо підвищення збираності акцизного податку необхідно зробити саме на якісному зростанні кадрового забезпечення податкового апарату держави [2, с. 81]. Недостатнє фінансування й обмежені ресурси, виділені на навчання та підвищення кваліфікації співробітників, призводять до зниження ефективності податкового контролю. Це особливо важливо й актуально в контексті надмірного зростання кількості складних схем ухилення від оподаткування.

В умовах розвитку цифрової економіки та необхідності посилення ефективності управління податковими процесами вагомим кроком є цифровізація адміністрування акцизного податку. Запровадження сучасних технологій дозволяє значно підвищити прозорість, знизити рівень ухилення від оподаткування, мінімізувати людський фактор, який може вплинути на помилки й корупційні ризики. Ефективна цифровізація передбачає створення якісних інтегрованих електронних систем, що забезпечують автоматичний збір, обробку й аналіз даних у режимі реального часу. Це дасть змогу оптимізувати облік і контроль за виробництвом, транспортуванням та реалізацією підакцизних товарів.

Перелік використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Письменний В. Податкові органи держави в системі управління оподаткуванням. Світ фінансів. 2005. Вип. 3–4. С. 75–86.